

PROGRAM RAZVOJA SJEMENARSTVA U RAZDOBLJU 1978 — 1980. GODINE U SR HRVATSKOJ

U okviru poljoprivredno-prehrambenog kompleksa, pored proizvodnje glavnih žitarica i sirovine za industrijsku preradu, značajno mjesto zauzima proizvodnja sjemenske robe.

Proizvodnja sjemena, ne samo da je nedovoljno razvijena, već je opće uzeto deficitarna. Na osnovu toga, ovoj proizvodnji treba da bude posvećena izuzetna pažnja, jer ova oblast predstavlja značajnu potencijalnu snagu u agrarnom kompleksu Hrvatske.

Danas se međutim uviđa da je kretanje potrebno da se na tom području vodi usklađena i sistematska akcija da se privreda u najvećoj mjeri angažira na tom zadatku. Konačni cilj ovakvog djelovanja treba da bude iskorištenje svih proizvodnih i drugih kapaciteta, postizanje kvalitetne proizvodnje sjemenske robe i povoljnih ekonomskih efekata. Sumarno rečeno ovakvi stavovi treba da djeluju na povećanu proizvodnju sjemenske robe, dorade i plasmana sjemena na domaćem i stranom tržištu.

U sjemenarstvu nekih kultura učinjeni su u posljednje vrijeme takve mjere koje mogu zadovoljiti zahtjevima. To se u prvom redu odnosi na sjemenski kukuruz. Veliki broj domaćih kreacija, od najranijih do najkasnijih vegetacijskih grupa zadovoljavajućih bioloških osobina, organizirane proizvodnje uz povezivanje proizvodne sfere sa znanstvenim ustanovama i prometne sfere, dovela je do kvalitetne proizvodnje sjemena ove kulture, koje je ne samo zadovoljila domaće potrebe, već predstavlja i ozbiljnu stavku u izvozu. U pogledu sjemenske proizvodnje strnih žitarica, također možemo konstatirati da je selekcijom vlastitih instituta i organizirane proizvodnje sjemena, učinjen korak u rješavanju ove problematike. Slična situacija je i s ostalim žitaricama.

Neorganiziranost u proizvodnji sjemena prisutna je kod krmnog i povrtnog bilja. I ako za proizvodnju ovih kultura postoje veoma povoljni klimatski i zemljišni uvjeti doradbeni kapaciteti, stručni kadar i tradicija, ova proizvodnja je zbog nekontroliranog uvoza gotovo potpuno zamrla.

Sva dosadašnja kretanja u sferi proizvodnje, dorade i prometa sjemenske robe dokazuju da je na tom području neophodno ostvariti viši stupanj organiziranosti i povezanosti. Značajni rezultat od udruživanja rada i sredstava u sjemenarstvu mogu se očekivati:

1. od usklađenog planiranja i programiranja dorade i prometa,
2. od unošenja modernih znanstvenih i tehnološko-tehničkih dostignuća u proizvodnji,
3. od donošenja Samoupravnih sporazuma, u svrhu reguliranja određenih međusobnih odnosa,

4. od razvijenosti kooperacije i uključivanja individualnih poljoprivrednika u društvenu proizvodnju,
5. od obavljanja određenih komercijalnih poslova, na osnovu zaključaka samoupravnih organa,
6. od neposrednog utjecaja na donošenje mjera, propisa i Zakona koji se odnose na granu sjemenarstva,
7. od formiranja vlastitih fondova, na osnovu Samoupravnih sporazuma, kao i od udruživanja sredstava za određene zajedničke programe (Fond rizika, Fond za unapređenje proizvodnje itd.).

Da bismo sagledali značenje sjemenarstva, kao i privredne grane u sklopu cjelokupnog agrara, razmotrit ćemo cjelokupnu materiju u dva dijela i to:

I SADAŠNJE STANJE SJEMENARSTVA U SR HRVATSKOJ

II PRIJEDLOG MJERA ZA UNAPREĐENJE SJEMENARSTVA U RAZDOBLJU 1978. GOD. — 1980. GODINE.

I. SADAŠNJE STANJE SJEMENARSTVA U SR HRVATSKOJ

Selekcijskim radom, na polju strnih žitarica, bave se u Hrvatskoj dva instituta i to: Poljoprivredni institut Osijek i Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja Zagreb. Ova dva Instituta kreirala su 15 sorata pšenice od kojih su neke gotovo potisnule introducirane sorte. Ove sorte zadovoljavaju zahtjeve proizvođača u pogledu prinosa i kvalitetnih svojstava. Sorta zlatna dolina Instituta za oplemenjivanje i proizvodnju bilja, predstavlja danas u Hrvatskoj vodeću sortu pšenice, koja je gotovo posve potisnula introducirane sorte.

Institut za oplemenjivanje bilja Zagreb kreirao je i dvije sorte jarih pšenica, veoma pogodnih za brdsko-planinska područja — goranku i planinku, kao i sortu ozime pšenice podesnu za privatni sektor ekstenzivnije proizvodnje »BISTRU«.

Na selekcijskom polju s ječmovima radi Poljoprivredni institut u Osijeku, te je kreirao nekoliko veoma dobrih ozimih ječmova koji zauzimaju vodeće mjesto u proizvodnji, a sorta jarog ječma »velebit« koja svojim proizvodnim kvalitetama potpuno zadovoljava, postepeno istiskuje introducirane sorte.

Na selekciji zobi na žalost niti jedna znanstvena ustanova u Hrvatskoj ne radi, već se u sjetvi ove kulture koriste isključivo introducirane sorte KONDOR i FLEMINGSTROJ.

Količina sjemena od 104.000 tona, koja bi bila potrebna da se zasiju sve površine, ne utroši se niti izdaleka, jer privatni sektor, još uvijek dobrim dijelom koristi vlastito sjeme, znatno lošije kvalitete, a često i nezaprašeno i neočišćeno.

Instalirani kapaciteti kod poljoprivrednih organizacija u Hrvatskoj za doradu sjemena žitarica u potpunosti zadovoljavaju potrebe dosadašnje potrošnje.

II. SR je u prometu u većim količinama od I. SR. Na društvenom sektoru, za sjetvu upotrebljava se uglavnom I. SR. a na privatnom sektoru II. SR. Sjetva viših kategorija sjemena OS i I. SR. ima u svakom slučaju svoje stručno opravdanje. Kod ovoga treba napomenuti da do danas nismo u SR Hrvatskoj uspjeli potisnuti iz sjetve II. SR. kao što je to uspjela učiniti AP Vojvodina. U više navrata pokušano je to učiniti i u Hrvatskoj, ali su sva nastojanja ostala bez vidnijeg uspjeha. Proizvodnja i promet sjemena viših kategorija, uključujući i I. SR. je pod kontrolom Instituta, i ova je proizvodnja opterećena licencnim pravom. Niže kategorije — II. SR. bježi iz domena organizirane proizvodnje, za koju se ne plaća licenca. Kod toga se zaboravlja da je za uspješan rad Instituta na selekcijskom polju, neophodno izdvojiti dio sredstava iz organizirane proizvodnje sjemena. Samo osiguranjem potrebnih sredstava moći će Institut koji se bave selekcijskim radom kročiti u korak s dostignućima ostalih naših i svjetskih institucija.

Upotreba kvalitetnog sjemena pšenice na privatnom sektoru nikako nije zadovoljavajuća. Veliki dio privatnog sektora troši nekvalitetno sjeme iz vlastite proizvodnje, koje često nije niti očišćeno a niti zaprašeno. Sjetvom ovakvog sjemena direktno se utječe na prinose na privatnom sektoru, te je pored izostavljanja ostalih agrotehničkih mjera, upotreba nekvalitetnog sjemena, jedan od limitirajućih faktora proizvodnje na privatnom sektoru. Za veliki dio privatnog sektora cijena sjemenske pšenice je preskupa, jer za 1 kilogram sjemenske pšenice seljak treba dati 2,2, a ponekad i 2,5 kilograma merkantilne pšenice. Seljak se u velikoj mjeri radi toga odlučuje na upotrebu vlastitog nekvalitenog sjemena. U cilju povećanja proizvodnje na privatnom sektoru, pored ostalih mjera, trebalo bi razmotriti i mogućnost regresiranja sjemena, kako bi cijenu sjemena približili mogućnostima potrošača.

Kod ječma i kod pšenice pretežne površine nalaze se na privatnom sektoru, gdje se također u velikoj mjeri upotrebljava vlastito nekvalitetno sjeme. Prema tome predviđene za proizvodnju sjemena i količine prijavljene za aprobaciju mogu podmiriti potrebe na sjemenu ove kulture. I ovdje bi bilo potrebno uvesti organiziranu akciju u svrhu upotrebe kvalitetnog sjemena na cjelokupnim površinama.

Za postizanje boljih rezultata u pogledu proizvodnje sjemena strnih žitarica, za pozdraviti je osnivanje Zajednice za strna žita, koja je oformljena pri Poslovnom udruženju za sjemenarstvo »SJEMESERVIS« — budućoj Poslovnoj zajednici, a čije su odredbe Samoupravnog sporazuma prihvatile znanstvene Institucije, proizvodne organizacije i prometne organizacije. Zajedničkim planiranjem proizvodnje, raspodjelom posla unutar Zajednice, postavljanjem pravilnih odnos između članica Zajednice, bit će moguće proizvodnju strnih žitarica podići na još viši stupanj, s ciljem da se proizvedu dovoljne količine kvalitetnog sjemena, i da one uz širu podršku društvene zajednice budu pristupačne svakom potrošaču.

2. SJEMENSKI KUKURUZ

Na selekcijskom radu s kukuruzom se bave u Hrvatskoj 4 institucije i to Poljoprivredni institut Osijek, Institut za oplemenjivanje bilja Zagreb,

Poljoprivredni centar Hrvatske Zagreb i OOUR Institut za bilinogojstvo Poljoprivrednog fakulteta Zagreb.

Ove četiri institucije, koje se bave selekcijom kukuruza stvorile su cijeli niz veoma kvalitetnih hibrida, od kojih su do danas putem stručnih sortnih komisija poznata oko 85 hibrida. Između ovih hibrida nalaze se oni najraniji iz grupe 100 pa sve do najkasnijih iz grupe 700 po FAO za krajnje istočne predjele naše Republike. Pored cijelog niza raznih hibrida po dužini vegetacije ovdje su i hibridi u tipu tvrdunaca, zubana, kao i hibridi za specijalne namjene. O kvaliteti ovih hibrida najbolje govori činjenica, da su oni s domaćeg tržišta potpuno istisnuli introducirane strane hibride. Što više ovi hibridi su se raširili ne samo na području Jugoslavje već su i vrlo traženi na tržištu dijelom Evrope, te svake godine izvoze značajne količine sjemena. Pored hibrida selekcijskih kuća Hrvatske u manjoj mjeri se siju i hibridi Instituta iz Zemun Polja i Novog Sada. Ovi hibridi zauzimaju površinu oko 5%.

Iz iznešenog proizlazi da proizvođačima kukuruza stoji na raspolaganju veliki izbor hibrida od najranijih do najkasnijih, od tvrdunaca do zubana, i hibrida specijalne namjene, kao i hibrida koji za pojedina područja posebno odgovaraju.

Prema statičkim podacima na području Hrvatske sije se prosječno ove površine pod kukuruzom:

Ukupna površina pod kukuruzom oko	500.000 hektara
Od toga društveni sektor oko	100.000 hektara
privatni sektor oko	400.000 hektara

Ako pretpostavimo da za sjetvu jednog hektara kukuruza treba oko 20 kilograma sjemena, tada proizlazi da je godišnja potreba na sjemenu kukuruza oko 10.000 tona. 12 organizacija na području Hrvatske ima instalirane kapacitete za sušenje sjemenskog kukuruza. Sve ove organizacije imaju, ili su u fazi izgradnje i kapaciteti za doradu sjemena i pakovanje.

Jedan turnus sušenja traje tri do četiri dana, računajući sušenje, punjenje i pražnjenje. Realno je prema tome računati s 20 punjenja u sezoni, što je izvodivo za 60 do 70 dana.

Instalirani kapaciteti binova iznose 2.100 tona klipa, te se za 60 dana uz 20 obrta i randmanom od oko 50% može osušiti i doraditi godišnje oko 20.000 tona zrna.

Na domaćem tržištu u Hrvatskoj plasira se godišnje između 6.000 do 7.000 tona sjemena. Iz ovoga proizlazi da je jedan veći dio privatnog sektora još uvijek zasijan sjemenom F_2 generacije. Budući da društveni sektor sije isključivo sjeme hibridnog kukuruza, to proizlazi da se na privatnom sektoru sije još uvijek 30 do 35% površine sjemenom F_2 generacije siju se uglavnom površine brdsko-planinskih područja i površine zapadnog dijela naše Republike. Na područjima na kojima je razvijena stručna služba i razvijena kooperativna djelatnost preko zadruga i službi kooperacije kombinata upotreba sjemena F_2 generacije je gotovo posve nestala i ustupila mjesto kvalitetnom hibridnom sjemenu.

Iz podataka o kapacitetima sušenja i dorade kukuruza, vidjeli smo da su instalirani kapaciteti od 20.000 tona, koji u povoljnim uvjetima niske vlage, ranih hibrida i većeg broja radnih dana može u ekstremnim slučajevima doseći i 25.000 tona. Sve organizacije, koje posjeduju sušare i doradbene kapacitete, nastoje ih iskoristiti do maksimuma. Uz to treba napomenuti da je u slučaju plasmana sjemena kukuruza, ova proizvodnja veoma interesantna i visoko akumulativna. Radi ovih razloga i sjemenska proizvodnja kukuruza znatno premašuje potrebe domaćeg tržišta.

Ovakva povećana proizvodnja sjemena dovodi vrlo često do nesporazuma na domaćem tržištu. Oko izvoza vrlo često ima teškoća, jer količine namijenjene izvozu nisu unaprijed ugovorene, tako da ove količine vrše pritisak na domaće tržište, što ponekad ima za posljedicu i nelojalnu konkurenciju. Često se nude i plasiraju pojedini hibridi koji po dužini vegetacije kao i po drugim svojim svojstvima ne odgovaraju za pojedina područja, čime se nanosi velike štete ne samo proizvođaču, koji je takvo sjeme zasijao već i široj zajednici.

Veliku poteškoću u organiziranju sjemenske proizvodnje kukuruza predstavlja razjedinjenost organizatora proizvodnje selekcijskih organizacija, koje svaka nastupa za sebe, tako da u Hrvatskoj imamo 4 grupacije za proizvodnju sjemena kukuruza, organiziranih oko nosioca osnovnog sjemena. Dok je između ovih grupacija bio moguć zajednički stav oko dogovora plasmana po jedinstvenim cijenama i uvjetima plasmana, dotle se s druge strane nikada ove 4 grupacije nisu mogle naći na zajedničkom putu u pogledu planiranja proizvodnje, što je često imalo za posljedicu hiperprodukciju proizvodnje.

Za sređivanje stanja bilo bi nužno da se sve četiri grupacije udruže u jednu zajednicu, koja bi nastupala jedinstveno, usklađujući, kako programe sjetve, tako i uvjete plasmana. U ovoj Zajednici trebali bi biti obuhvaćeni i svi prometnici, kako za domaći promet, tako i za izvoz. Samo ovakvim stavom bilo bi moguće otkloniti sve neženjene posljedice koje ovakvu proizvodnju prate.

Jednako kao što je poduzeta korisna akcija za rajonizaciju sjemenskog kukuruza, putem općinskih skupština, bilo bi potrebno da se poduzmu akcije oko određivanja prodajnih cijena sjemena. U trgovačkoj mreži često se mogu naći cijene sjemenskog kukuruza koji je i do 50% skuplji od njegove nabavne cijene.

Površine pod kukuruzom su se naročito proširile i povećale u zapadnoj Evropi Francuskoj, Njemačkoj, Holandiji, Čehoslovačkoj, a u Sovjetskom Savezu površine kukuruza se također naglo šire i zauzimaju sve veće površine i tamo gdje se ranije nije uzgajao. Iz ovoga proizlaze sve veće potrebe na sjemenu kukuruza, ali ove količine odnose se na sjeme kukuruza ranih hibrida grupe 100, 200 i 300. Kao što je vidljivo iz podataka o proizvodnji sjemenskog kukuruza oko 60% ukupnih količina proizvode se grupe 400 i 500 a samo 25% grupe, 100 do 300. Sjeme hibrida vegetacijskih grupa 500 i više vrlo je teško plasirati na tržištu Evrope. Ranih hibrida niti jedne godine nismo imali dovoljno kolika je bila njihova potražnja.

Da bismo iskoristili kapacitete sušara i dorade za sjemenski kukuruz, veoma povoljne klimatske i zemljišne uvjete za proizvodnju, postojeći stručni kadar i tradiciju, te da bismo ostvarili povoljne financijske efekte u proizvodnji sjemena neophodna je orijentacija na proizvodnju ranih hibrida, koji se u sadašnjim tržišnim uvjetima mogu plasirati u izvozu u neograničenim količinama. Orijentacija naših selekcijskih kuća i proizvođača mora biti na proizvodnji dovoljnih količina ranih materijala grupe 100 do 300 a i 400 u manjoj mjeri. U strukturi sjetve sjemenskog kukuruza morat će ovi rani hibridi biti zastupljeni s 50 do 70%.

U skladu sa Zakonom o poljoprivrednom sjemenu, neophodne su i prelazne zalihe sjemena kukuruza po uvjetima materijalnih rezervi. Bilo bi nužno da se financijskom konstrukcijom regulira status ovih zaliha kako imao ne bi bili oštećeni.

3. INDUSTRIJSKO BILJE

a) Šećerna repa

Površina pod šećernom repom u 1980. godini, prema srednjoročnom planu treba da iznosi oko 40.000 hektara od čega 30.000 hektara na društvenom, a 10.000 ha na privatnom sektoru.

Za osiguranje potrebnih količina sjemena potrebna je proizvodnja na 50 hektara pod višekličnim sjemenom i oko 250 hektara pod jednokličnim sjemenom.

Na selekciji šećerne repe u Hrvatskoj radi Institut za šećernu repu u Osijeku koji ima i 2 vlastite priznate sorte. U sastavu Instituta nalazi se pogon za doradu sjemena.

U pogledu snabdijevanja domaćeg tržišta sjemenom šećerne repe vlada nesređenost. U ovoj godini Institut za šećernu repu iz Osijeka, proizveo je sa svojim kooperantima oko 50.000 sjetvenih jedinica sjemena (za oko 30.000 hektara). Istovremeno je podnijelo zahtjev za uvoz sjemena Udruženja šećera. Na ovaj način proizvedeno sjeme ostat će neplasirano. Ovdje treba ipak postaviti pitanje da li sorte Instituta za šećernu repu iz Osijeka odgovaraju po svojim svojstvima a naročito u pogledu digestije i prinosa zahtjevima potrošača ili ne.

Ovdje je potrebno također čvršće povezivanje između proizvođača i Instituta za šećernu repu, kao i potrošača sjemena i Udruženje tvornica šećera.

b) Uljana repica

Površine pod ovom kulturom iz godine u godinu rastu, a naročito u posljednje dvije godine. U Hrvatskoj ove godine zasijano je oko 22.000 hektara pod ovom kulturom, a u Jugoslaviji 34,900 hektara.

U posljednje vrijeme uvode se nove sorte uljane repice bez eruka kiselina, a na uvođenju ovih sorata uljane repice u nas rade i naše znanstvene ustanove Institut za proizvodnju i oplemenjivanje bilja Zagreb, i Poljoprivredni Centar Hrvatske.

c) Suncokret

Površine pod suncokretom također iz godine u godinu rastu. Ovaj prođor omogućile su nove sorte koje su bolje prilagođene klimatskim uvjetima, koji vladaju u našoj Republici. To su prvenstveno sorte francuskog porijekla, na čijem uvođenju radi stručna služba IPK Osijek, i Centar Hrvatske, koji vrši i sjemenjarenje ovim sortama, a u posljednje vrijeme vrši se ispitivanje domaćih sorata suncokreta novosadskog instituta.

Organiziranu proizvodnju sjemena treba i dalje zasnivati na površinama naših kombinata, kako bismo osigurali dovoljne količine kvalitetnog sjemena pojedinih sorata, koje u potpunosti odgovaraju klimatskim uvjetima koji vladaju u našoj Republici.

d) Soja

Površine pod sojom u našoj Republici neznatne su, tako da ih u statističkim izvještajima nema evidentiranih. Intenzivno na selekcijskom radu soje radi Poljoprivredni institut Osijek, koji i održava određene introducirane sorte stranog porijekla i vlastite selekcije.

4. KRMNO BILJE

Sjeme glavnih krmnih biljaka uvozimo i nemamo organiziranu vlastitu proizvodnju. To su lucerna, crvena djetelina i sjeme trava.

Treba napomenuti da je kvalitet sjemena uvezenog s raznih područja uglavnom lošeg kvaliteta. Ovdje se prvenstveno misli na izbor sorata i njihova biološka i proizvodna svojstva. U većini slučajeva uvoz se vrši bez deklaracije izdanih od državnih organa, zemalja izvoznica, već se uvozi na temelju deklaracije, kvalitete privatnih kompanija. Ovakvo sjeme znatno je jeftinije i nanosi ozbiljne udarce pokušajima reaktiviranja domaće proizvodnje koja je skuplja a redovito znatno kvalitetnija. Primjera možemo naći kod svake kulture, ali najizrazitiji je kod sjemena lucerne, gdje se već godinama uvozi sjeme pod nazivom panonske lucerne, pod imenom, bez državnog certifikata dolaze razne provincije, uzgojene na raznim klimatskim područjima, koje vrlo brzo nestaju s površine — redovito već druge godine. Sjeme ovakve lucerne je znatno jeftinije od sjemena domaće proizvodnje a i sjemena iz uvoza s državnom deklaracijom kvalitete.

Budući da je tržište u Jugoslaviji jedinstveno, pokušaj zabrane uvoza nekvalitetnog sjemena, nije se moglo riješiti nastojanjima pojedinih republika, već su nužni međurepubličkim dogovorima i dogovorom na nivou grupacije za sjeme krmnog bilja pri Saveznoj privrednoj komori ili Zadrudnom savezu SFRJ.

Na selekcijskom radu krmnog bilja rade naši instituti. Na lucerni radi Poljoprivredni institut u Osijeku, i ima priznate sorte, Institut za oplemenjivanje bilja Zagreb radi na održavanju sjemena introduciranih stranih kvalitetnih sorata. Na selekciji trava radi također Institut u Zagrebu i PŠIC Križevci i ima nekoliko priznatih sorata trava, koje ugovara i organizira proizvodnju sjemena.

Primjer uspješnog povezivanja prometnih organizacija s proizvodnim organizacijama u cilju proizvodnje sjemena postoji kod proizvodnje sjemena stočne repe. »Bednja« Ludbreg već godinama proizvodi sjeme stočne repe, na kooperativnoj bazi, uz pomoć PŠIC Križevci i OOUR-a za biljnogojstvo Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu. Kvalitet proizvedenog sjemena i količine u potpunosti zadovoljavaju prometne organizacije, te je uvoz ovog sjemena posve nepotreban.

Kod sjemena lucerne također je bilo pokušaja da se na širem planu proizvedu dovoljne količine sjemena za domaći promet zadovoljavajuće kvalitete. Na području Istre, gdje postoje veoma dobri prirodni uvjeti za proizvodnju lucerne, pokušalo se putem »ISTRASJEMENA« iz Pule organizirati takva proizvodnja. U pogledu kvalitete ovaj pokušaj je u potpunosti uspio, ali količine su daleko ispod potrebnih, tako da je osiguranje sjemena orijentirano najvećim dijelom iz uvoza.

U posljednje dvije godine učinjen je značajan napredak u pogledu proizvodnje sjemena trava. Poslovno Udruženje »Sjemeservis« na osnovu potreba iskazanih kod prometnih organizacija, ugovorilo je s proizvodnim organizacijama proizvodnju s osnovnim materijalom sjemena od Instituta za oplemenjivanje bilja Zagreb i PŠIC Križevci. Na ovaj način ugovoreno je ukupno 300 hektara sjemenskih trava. Ove površine još ne osiguravaju potrebne količine, ali akcija, koja se u tom smjeru vodi obećava da će se u najskorije vrijeme podmiriti potrebe na najvažnijim vrstama travnog sjemena, što više u perspektivi predviđa se izvoz sjemena.

Za još brži napredak u proizvodnji sjemena trava bit će neophodno još čvršće povezivanje znanstvenih ustanova s proizvodnim i prometnim organizacijama putem Samoupravnih sporazuma pri budućoj Poslovnoj zajednici za sjemenarstvo »Sjemeservis« Zagreb na čistim dohodovnim odnosima. Kod toga bit će neophodno specijalizacija pojedinih organizacija za ovu proizvodnju uz opremanje sa svom mehanizacijom i ostalom opremom neophodnom za proizvodnju kvalitetnog sjemena. Prvi koraci na tom planu već su poduzeti.

5. SJEME POVRTNOG BILJA

Potrebe na sjemenu povrtnog bilja prikupljeni su također od prometnih organizacija koje djeluju na području Hrvatske.

I ako kod povrtnog bilja nemamo znanstvene institucije koje se intenzivno i sistematski bave selekcijom i organizacijom sjemenske proizvodnje povrtnog bilja, sigurno je da bi i na ovom polju mogli daleko više proizvoditi sjemena. Naročito se ovo odnosi na proizvodnju lučice koja predstavlja naj-

veći dio uvozne stavke. Kod pojedinih vrsta povrtnog bilja bit ćemo prisiljeni zadržati uvoz sjemena s obzirom na sortni sastav, ali je sigurno da bi i tu introdukcijom mogli učiniti i ograničiti uvoz sjemena na minimum.

Povezivanje prometne sfere s proizvodnjom i znanstvenim ustanovama u svrhu zajedničkog planiranja i zajedničkog pristupa proizvodnje i na ovom se polju može mnogo učiniti.

II. PRIJEDLOG MJERA ZA UNAPREĐIVANJE SJEMENARSTVA U RAZDOBLJU 1978. GOD. — 1980. GODINE

Pored navedenih podataka o sadašnjem stanju, iskazano u površinama i količinama u izradi ovog programa za period do konca 1980. godine, daje se prijedlog mjera za unapređenje ove grane i to kako slijedi:

1. Organizaciono povezivanje i međusobno dogovaranje na nivou Republike, formiranjem Poslovne zajednice za sjemenarstvo SRH.
2. Po kulturama predložiti rajonizaciju i specijalizaciju proizvodnje, dorade i plasmana.
3. Prijedlog mjera za tehničku opremljenost, kako za proizvodnju tako posebno za doradu na osiguranju suvremenih strojeva (segmentiranje, kalibriranje i piliranje itd.).
4. U sferi prometa predložiti mjere za stručnu i tehničku osposobljenost prodajnih punktova, a posebno mjere za suvremeniju i stručniju organiziranost maloprodajnih mreža.
5. Prijedlog mjera za što veće i kvalitetnije učestovanje i povezivanje organizacija za izvoz sa inokupcima i
6. Prijedlog mjera za što veće i sistematičnije povezivanje znanstvenih institucija i stručne poljoprivredne službe, kako za stvaranje novih sorata i hibrida, tako i posebno pitanje introdukcije.

AD 1. Na osnovu Ustava i Zakona o udruženom radu pitanju udruživanja, raspravljalo se na nekoliko sjednica Grupacije za sjemenarstvo Privredne komore Hrvatske i na Upravnom i Izvršnom odboru poslovnog udruženja za sjemenarstvo »Sjemeservis« gdje je donijet jednoglasni zaključak, da se Poslovno udruženje transformira u Poslovnu zajednicu za sjemenarstvo. Ove zaključke su donijele sve članice »Sjemeservisa«.

I pored krupnih rezultata koje su postigle znanstvene i proizvođačke i prometne organizacije u sjemenarstvu SRH, sve propuste koje smo imali i oscilacije u obujmu proizvodnje i prometa najvećim dijelom se mogu pripisati nedovoljnoj organiziranosti znanstvenih institucija, poljoslužbi, proizvođača, dorađivača i prometnih organizacija te njihovoj poslovnoj nepovezanosti na dulji period. Da bi se postigla i stabilizirala prema programima dalj razvijala proizvodnja i plasman sjemena u Poslovnoj zajednici postavlja nekoliko zadataka:

- a) Na osnovu usvojenih stavova u programu razvoja poljoprivrede u srednjoročnom planu razvoja 1976 — 1980. god. razraditi potrebe sjemena po godinama i kulturama s potrebnim rezervama po godinama koja predviđa i Zakon o poljoprivrednom sjemenu SRH. Isto tako na osnovu razvoja srednjoročnog plana, treba sprovesti bilansiranje potreba sjemena za krmno, povrtno, industrijsko i drugo bilje.

Ovo bilansiranje proizvodnje, dorade i plasmana uključivši i izvoz, treba vršiti Poslovna zajednica u suradnji s određenim stručnim institucijama. Zadrudnim savezom, Sekretarijatom za tržište i cijene, a prema jedinstvenoj metodologiji praćenja proizvodnje, dorade plasmana na domaćem i inozemnom tržištu. Poslovna zajednica mora raspolagati uvijek sa svim potrebnim podacima za višegodišnje potrebe kako bi mogla odgovorno predlagati i tražiti od nadležnih organa donošenje potrebnih mjera koje spadaju u njihovu domenu.

Na osnovu realnih bilanci i programa moguće je i dogovaranje i sporazumijevanje svih zainteresiranih organizacija za proizvodnju doradu i promet sjemena.

- b) U suradnji znanstvenih institucija pronalaziti najpovoljnije mogućnosti prema našim uvjetima za što jeftiniju i ekonomičniju proizvodnju sjemena namijenjeno isključivo izvozu, a po mogućnosti te programe značenja i za konkretni izvoz.

S izvoznim organizacijama detaljno razraditi program proizvodnje sjemena namijenjeno isključivo izvozu, a po mogućnosti te programa raditi na više godina.

- c) Putem Poslovne zajednice aktivno učestvovati u provođenju ZUR-a a posebno na području udruživanja rada i sredstava.

Poslovna zajednica će imati onoliko prava i dužnosti, koliko bude samoupravnog dogovora između članica Zajednice. Pitanje podnošenja poslova stvar je samoupravnog akta zajednice, a bliža razrada ekonomskih odnosa u zajednici zavisi o sistemu ekonomske organizacije, a načelno je moguće da bude tako postavljeno da ekonomski račun bude jednostavan i pregledan. Formiranje namjenskih fondova u Poslovnoj zajednici (Fond rizika, Fond za unapređenje, Fond za egalizaciju, Fond za određene zajedničke programe, bilo znanstvene, stručne, investicione itd.) i sve ostale funkcije zajednice detaljno su razrađeni Samoupravnim sporazumom kod osnivanja zajednice.

Ad 2. Jedan od osnovnih faktora unapređivanja sjemenarstva kao privredne grane i njeno daljnje afirmiranje jeste donošenje mjera i prijedloga za rajonizaciju i specijalizaciju proizvodnje dorade i plasmana.

Potrebno je na osnovu detaljnije i stručne analize razraditi plan rajonizacije specijalizirane proizvodnje sjemenskih kultura i takav usvojiti kod zainteresiranih organizacija. Taj program nije teško napraviti ako ga prihvate udružene organizacije na bazi stvarne ekonomske zainteresiranosti jer tim planom suzbijaju se sve negativne strane anarhične proizvodnje.

Ad 3. I pored dosadašnje opremljenosti za proizvodnju i doradu sjemena a mogla je zadovoljiti dosadašnje potrebe, potrebno je da se organizacije posebno za doradu snabdiju modernim strojevima koje se već nalaze u suvremenom sjemenarstvu i to ne samo suvremene strojeve i tehniku za moderno sjemenjarenje, već uvođenje novih za nas tehničkih inovacija u obradi sjemena.

Kao primjer navodimo da se u SAD kod dorade lucerne obavljaju 53 operacije dok u nas najviše 4.

Isto tako razna sjemenja povrtnog i industrijskog bilja se pilira i prema omotaču se dređuju rajoni proizvodnje u odnosu na kiselost tla, fizičku strukturu, zaštitu od bolesti štetočina itd. Stoga je potrebna nabava suvremenih strojeva prema utvrđenom zajedničkom programu i planu imajući u vidu specijalizaciju dorade. Tako na primjer sjemenske prometne organizacije koje vrše sitno pakovanje i plasman osposobiti za suvremeni način dorade i plasman, a izvršiti raspodjelu rada kao na primjer »Agrariacoop« na krmno i povrtno bilje, »Oranica« Osijek na žitarice itd.

Od posebne je važnosti suvremena dorada za nastupanje na strano tržište, pa za ove mjere treba angažirati i eksportne organizacije radi udruživanja rada i sredstava.

Ad 4. U prometu sjemenom mogu se baviti samo registrirane organizacije, a to je i do sada slučaj, međutim njihovu daljnju registraciju povezati ispunjavanjem uvjeta za stručnu obradu tržišta. Neophodno je potrebno, pa ako je i potrebno zakonskim propisima odrediti, minimalnu stručnu spremu prodavaoca sjemena s time da prodavaoci moraju, a za to postoje mogućnosti, svake godine proći kurseve kod stručnih službi svoga područja. Nastavni plan i program ovih tečajeva razraditi jedinstven u suradnji sa Sekretarijatom za poljoprivredu. Punktovi za usavršavanje radnika u prodavaonicama mogu biti središta za obrazovanje kao na primjer: Križevci, Novi Dvori i druga središta i poljoprivredne stanice i službe. Po mogućnosti proširiti maloprodajnu mrežu kako bi kvalitetno sjeme što više približili proizvođaču a samim tim i izbjegli preprodaju, sajamsku prodaju, zamjenu i sve ono što nije u duhu Zakona o sjemenu.

Ad 5. Udružene članice izvozno-uvozne »Agrariacoop« »Astra« »Agroslavonija« i druge čvršće međusobne povezati, izvršiti podjelu rada i zajednički u ime vlasnika sjemena nastupati na inozemnom tržištu. Od posebne važnosti da izvozno-uvozne organizacije povezivajući se znanstvenim i stručnim organizacijama, stalno obrađivaju vanjsko tržište preko mreže demonstracionih pokusa, sajмова, izložbi itd. kao i organizacije prihvata vanjskih stručnjaka kod naših organizacija. Višegodišnje ugovaranje izvoza a za što postoje realne mogućnosti je od neprocjenjive važnosti za plansko usmjeravanje proizvodnje svih sjemenskih kultura. Isto tako uvoziti ono koje je ne samo po zakonu odobreno već uvoziti sjeme na osnovu stvarnih zahtjeva i potreba krajnjih korisnika i njihovih kooperanata, kao na primjer prehrambena industrija, mješaona stočne hrane itd. a obavezno imati suglasnost znanstvenih i stručnih institucija.

Ad 6. Mnoge slabosti u planskoj organizaciji proizvodnje sjemena svih kultura pricinjavali su u slaboj strucnoj a posebno poslovnoj nepovezanosti znanstvenih institucija, pa se u programu islo prema individualnoj orijentaciji i financijskoj zainteresiranosti. Potrebno je prije svega uskladiti programe proizvodnje sjemena na podrucju SRH mađu znanstvenim institucijama i izvršiti podjele rada imajući u vidu specijalizaciju pojedinih institucija ali da taj zajednički program ne može krnjiti interese pojedine radne organizacije. To je moguće i izvodljivo jer je to prije svega u interesu njih samih. Ovo se odnosi ne samo na reproduciranje sorte i hibrida za domaće potrebe već isto tako i za razradu programa za nastup na vanjskom tržištu, a tež. da se oslobodimo nepotrebnog uvoza (krmno bilje, povrće i drugo).

Ad 4. U trenutku stvaranja ovoga se bavili samo registrirane organizacije i to je u to do sada slučaj. Međutim njihovu ulogu trebaju preuzeti i drugi organizacije. Neophodno je potpuno razvijati i potpuno zakonski program zaštite, minimalna sredstva za proizvodnju sjemena i time da proizvođač mora, a za to postoje mogućnosti, da se može goditi podi krmne kod stručnih službi svoje podružje. Nastaviti i program svih tečajeva razvijati jedinstven u svrhu i sadržaj sa Stručnjakima na poljoprivredne. Pukovati za usavršavanje radnika u proizvodstvu mora biti sredstva za obnavljanje kao na primjer: Križevci, Novi Dvor i drugi središta i poljoprivredne stanice i službe. Po mogućnosti proširiti na proizvodnju mješta krmne bi kvalitetno sjeme što više približiti proizvođaču i samim tim i izbjeci neproduktivni, sajamski prodaju, zamjenu i sve ono što nije u skladu s sjemenom.

Ad 5. Ubrzo će biti izvršena organizacija "Agrotisop" i "Agroselavo" i druge slične međudobne povezujući izvršiti podjele rada i zajednički u tome cilju sjemena nastupati na domaćem tržištu. Od posebnog značaja je i izvozna organizacija povezujući se znanstvenim i stručnim organizacijama, stajno obavljajući vanjsko tržište preko demostrijskih postova, sajama, izložbi itd. Kao i organizacije privlače vanjskih stručnjaka kod naših organizacija i sposobnosti uvoznika i za što postoje velike mogućnosti je od najvažnijih važnosti za planirane usavršavanje proizvođača svih sjemenstvenih kultura. Isto tako uvoznik ono koje je ne samo za izvozna sjemena već i uvoznik sjemena na osnovu stvarnih zahtjeva i potreba krajnjih korisnika i njihovih kooperanata, kao na primjer: prihvatanje i distribucija mješta sjemena koje ima u obnavljanje i obnavljanje kvalitete i stručnih postrojenja.